

Släktcirkeln

Forum för cirkelledare 23 juni
2003

Utgivare: Sveriges Släktforskarförbund
Postadress: Box 30222, 104 25 Stockholm
Redaktör: Gunvor Hjærtström

E-post: gunvor@genealogi.se
Tel: 08 - 695 08 90
Fax: 08 - 695 08 24

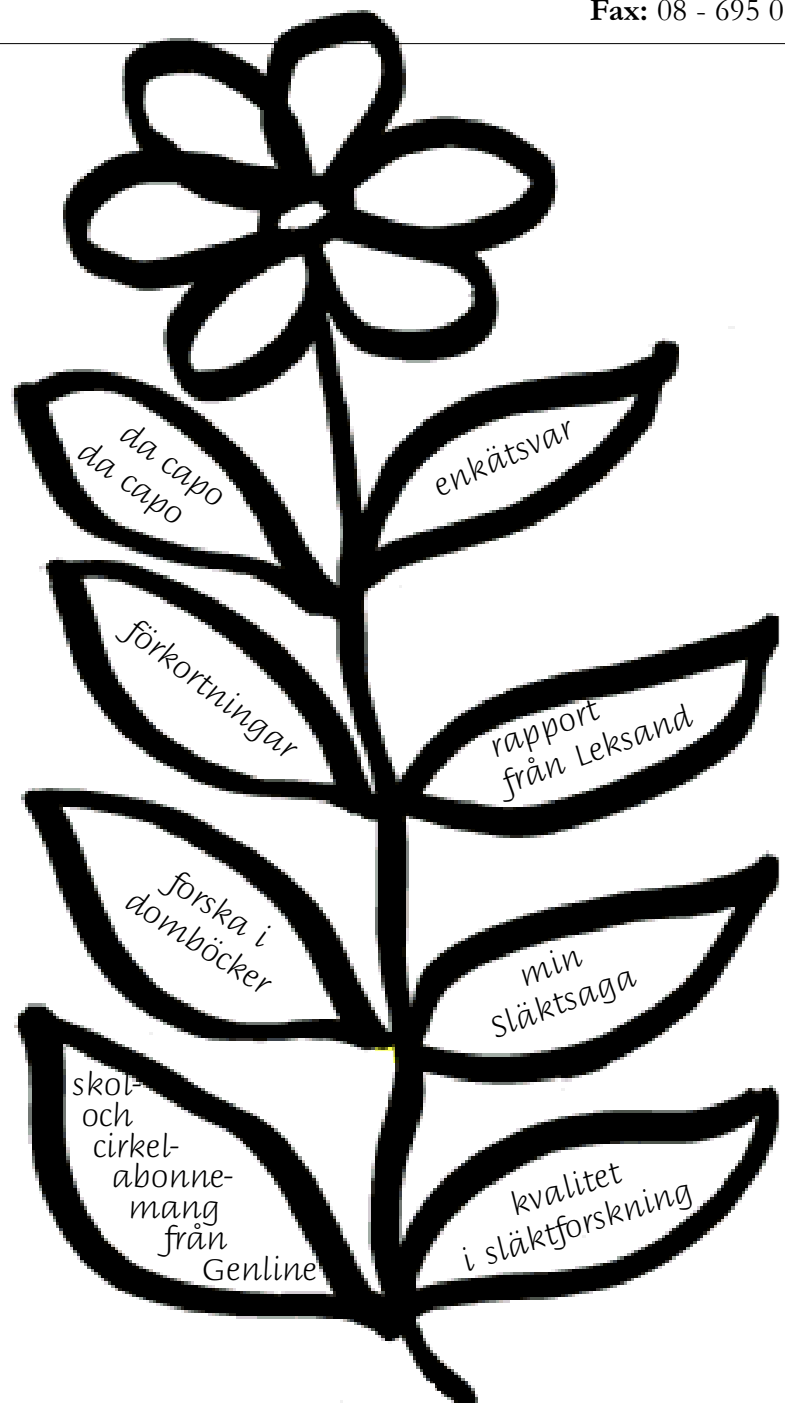
Idas sommarvisa

Text: Astrid Lindgren
Musik: George Riedel

Du ska inte tro det blir sommar
ifall inte nå'n sätter fart
på sommarn och gör lite somrigt,
då kommer blommorna snart.
Jag gör så att blommorna blommar,
jag gör hela kohagen grön,
och nu så har sommaren kommit
för jag har just tagit bort snön.

Jag gör mycket vatten i bäcken
så där så det hoppar och far.
Jag gör fullt med svalor som flyger
och myggor som svalorna tar.
Jag gör löven nya på träden
och små fågelbon här och där.
Jag gör himlen vacker om kvällen
för jag gör den alldeles skär.

Och smultron det gör jag åt barna
för det tycker jag dom ska få
och andra små roliga saker
som passar när barna är små.
Och jag gör så roliga ställen
där barna kan springa omkring,
då blir barna fulla med sommar
och bena blir fulla med spring.

Välkommen på cirkelledarkonferensen i Ronneby

Med detta utskick får du en inbjudan och anmälan till konferensen i Ronneby. Observera den nya starttiden! Vi börjar kl 11.00 med att lyssna på Guno Haskås föredrag om *Kvalitet i släktforskning* tillsammans med redaktörerna. Efter lunchpausen samlas vi för diskussion kring detta. Tiden mellan 14.00 och 15.00 har jag reserverat för era förslag. Skicka in tips! Ragnar Fornö kommer att hålla introduktionskurs i ämnet *Att forska i domböcker*. Ni är också välkomna att vara med på ordförandemiddagen på fredag kväll. Se anmälan!

Vi ses i Ronneby!

Da capo på Leksandsutbildningen

Förbundsstyrelsen har beslutat att ge de 31 som inte fick plats på kursen i Leksand en chans till och en ny chans till alla andra som inte anmälde sig förra gången.

Sista helgen i mars år 2004 blir det alltså da capo någonstans söder om Stockholm. Hör gärna av er med tips om ort. Jag hoppas att studieförbunden är med även denna gång.

På sidan 3 hittar du min tolkning av enkäten/utvärderingen som 59 av 65 deltagare fyllde i mer eller mindre.

Från sidan 4 och till den sista sidan kan du läsa Marianne Munktells reportage i sin helhet. En förkortad version har publicerats i 2/03 av Släkt-historisk Forum.

Tack

Ett stort tack till alla föredragshållare som kom och också stannade!

Tack alla intresserade deltagare!

Tack för all feed-back!

Tack till studieförbunden för samarbetet!

Tack till Moskogens Anders Nygårdhs med sin personal för inramningen av vår vistelse!

Några ingångar till släktforskningen

Jag har en bestämd känsla av att allt fler och allt yngre datorvana människor hittar denna hobby genom tillgången på olika databaser som idag finns tillgängliga på nätet.

Ett gäng tremänningar t ex, läs ungdomar, skannade bilder, brev och andra dokument, bearbetade materialet i datorn och gjorde ett bildspel till en släkträff förra sommaren. Det inspirerade en skara kusiner, läs ungdomarnas föräldrar, till djupare, bredare och mer traditionell släktforskning och somliga kusiner bygdeforskar.

Till hösten startar TV-serien *Min släktsaga* som säkert kommer att väcka intresset hos ytterligare nya forskare i alla åldrar.

På några håll runt om i landet har förbundets medlemsföreningar olika aktiviteter för skolungdom. Under *Arkivens dag* den 8 november 2003 gör t ex Midälva Genealogiska Förening i Sundsvall en riktad storsatsning för just skolungdom. Monika Halvarsson, eldsjälén där, har under flera år haft släktforskning med elever på olika stadi-er både i grund- och gymnasieskolan. Många elever har fått ett förstärkt intresse för flera olika skolämnen genom släktforskningen, har Monika kunnat konstatera många gånger.

Bibliotekspersonal känner behov av utbildning för att kunna svara på frågor om släktforskning och databaser som deras besökare ställer.

Cirkel- och skolabonnemang

Häromsistens var jag på en träff hos Genline dit de inbjudit studieförbund och cirkelledare i släktforskning. De presenterade sin idé om att lansera ett cirkelabonnemang. Tanken är att centralt teckna avtal med studieförbunden om ett antal abonnemang. Förbunden kan sedan i sin tur fördela dessa bland de regioners/distrikts lokalkontor där cirklar i släktforskning bedrivs. Under den tid cirkeln pågår kan elever turas om att prova på Genlines tjänster genom ett gemensamt abonnemang. Eleverna kan också teckna ett eget elevabonnemang under den tid kursen pågår. Efter kursen erbjuds eleverna att teckna ett helårsabonnemang med samma rabatt som Sveriges Släktforskarförbund slutit för sina medlemsföreningar och deras medlemmar.

Skolabonnemang med obegränsad tillgång under en termin i många datorer är en annan variant av Genlines aktuella idéer. *Gunvor*

Utvärdering/enkät från cirkelledarseminariet i Leksand 29-30 mars 2003

Först frågorna som enkäten bygger på

Om cirkelledaren:

Är du man eller kvinna? Ålder?
Släktforskar du? Hur många år har du forskat?
Hur många nybörjarkurser har du hållit?
Hur många fortsättningskurser har du hållit?
I vilka ämnen har du hållit fortsättningskurser?

Om grundkurser:

Har du tillgång till mikrokortsläsare i kursen? Hur ofta?
Gör du studiebesök? Var?
Vilken kurslitteratur använder du?
Hur många lektioner har du per kurs?
Har du tillgång till datorsal?
Har du tillgång till Internet?
Har du tillgång till databaser på CD-skivor?
Hur många elever har släktforskarprogram?
Hur många elever har tillgång till Internet?

Om studieförbund:

Vill ditt studieförbund ha en utvärdering?
Brukar du begära att få göra en utvärdering?
Arvode per 45 min? Släktforskning, traditionell.
Arvode per 45 min? Släktforskning, med dator.
Vilket/vilka studieförbund jobbar du för?

Tolkning av resultatet

29 män och 30 kvinnor lämnade in enkäten av 65 möjliga. De flesta svarade på alla frågor.

Tack för det! Ur detta växte denna bild fram.

35 % av männen tillhörde åldersgruppen 60 + medan kvinnorna fördelade sig mer och var flest i gruppen 46-60 år. Kvinnorna, i alla åldersgrupper, ser ut att ha släktforskat fler år än männen (1 kvinna släktforskar inte) och haft betydligt fler nybörjarkurser än männen. (50 svar).

Däremot vänder det när frågan handlade om antal genomförda fortsättningskurser, som 42 svarade på. Där är det männen som haft flest kurser. Totalt har 20 personer haft färre än 5 fortsättningskurser och 2 män har haft fler än 20 fortsättningskurser.

I följande ordning är de populäraste ämnena på fortsättningskurser textläsning, soldatforskning, domböcker, emigrantforskning samt etnologi.

90 % har tillgång till mikrokortsläsare, många alla gångerna, några går till biblioteket, andra till föreningslokalen och somliga har forskarcentrum i sin närhet.

80 % gör studiebesök. Stadsarkiv, bibliotek, museer, forskarcentra och LA är populära mål.

Klart överlägsen är Släktforska steg för steg och Läsebok för släktforskare som kurslitteratur. Några har SVAR:s material och somliga har eget.

Antalet lektioner per nybörjarkurs är i denna enkät jämt fördelat mellan 24 och 27. Färre och fler förekommer också. (53 svarade).

Av de som svarade på frågan om tillgång till datasal var det 34 ja av 53 svar. Flertalet har tillgång till Internet på sina kurser och Sveriges dödbok är i särklass vanligaste CD-skivan.

46 enkätsvar gav bilden att uppskattningsvis 33 % av eleverna har släktforskarprogram och 57 % har tillgång till Internet.

Mina frågor om studieförbunden blev inte så bra att jag tydligt kan se om det finns en koppling mellan arvudet och utvärderingen. Det borde vara det, tycker jag. Det jag ser är att män som ligger över lägsta gruppen, upp till 130:-/lektion, också har tillgång till datasal och har kurser med datorstöd.

Sätter jag ihop de båda frågorna om arvode så var det 42 som svarade. Endast 8 har arvode över 130:-/lektion. Det finns studieförbund som bara betalar ut bilersättning.

52 uppgav ett eller flera studieförbund. Jag valde det första alternativet och tolkade så att SV och ABF representerades av 17 deltagare var på kursen, Medborgarskolan av 10, arbetsgivaren några och resten övriga.

Utvärderingsdelen

Eftersom gruppen blev så stor valde jag på ett tidigt stadium bort grupparbete. Frågor tog varje föreläsare in i sina givna minuter och klockan var inte en oartighet mot föreläsaren utan tänkt som en hjälp att hålla tiden så att alla fick sin beskärda del, inte minst deltagarna.

Anders Eriksson var den som ansvarade för tekniken och fick den att fungera men hann inte forska för egen del denna helg. **Tack Anders!**

Ett par av tipsen på ämnen till cirkelledarkonferensen i Ronneby har jag plockat in i det preliminära programmet på baksidan av anmälan.

Totala omdömet av kursen och miljön var överväldigande positivt.

Somliga tyckte att kursen var bäst från början och söndagens eftermiddag rena korvstopningen. Andra tyckte att samma eftermiddag var en riktig kick-off. Det kan jag bara tolka som att alla hittade något att ta med sig och det var också min målsättning.

Gunvor

Cirkelledarkurs i Leksand 29-30 mars 2003

Äntligen blev den av – cirkelledarkursen!

Enligt Gunvor Hjærtström, förbundssekreterare på Sveriges Släktforskarförbund, har förberedelserna för kursen pågått i ca ett år med intensiva kontakter med de olika studieförbunden samt med lämpliga föredragshållare. Leksand valdes på grund av närheten till Släktforskarnas Hus. Tanken var att deltagarna skulle kunna släktforska i samband med kursen. Först var det meningen att kursen skulle äga rum i Släktforskarnas Hus men allteftersom anmälningarna strömmade in insåg dock Stenåke Petersson, föreståndare för Släktforskarnas Hus, att deras kurslokal inte skulle räcka till. Han bokade då raskt en konferenslokal i Hotell Moskogen alldeles bredvid. Det visade sig så småningom att inte heller den lokalen räckte till. Många fick stå på tur till nästa kurs.

Ämnet pedagogik saknades på kursen eftersom studieförbunden vill föra ut sin egen pedagogik. Detta hindrade dock inte att pedagogiken smögs in både här och där i föredragen.

Lördagens första föredragshållare var **Lars-Göran Johansson**, arkivarie hos Polisen i Göteborg och tidigare verksam vid Emigrantinstitutet i Växjö. Han berättade om **Emigrantforskning**.

Lars-Göran har arbetat i 30 år med släktforskningens utvandringsdel. Mer och mer om emigrationen är åtkomligt på ett lättare sätt nu. Det pågår mycket aktiv registrering av utvandringsdata, även i Dalarna. Information om utvandrare personer till andra länder finns i passagerarlistorna, som finns på Göteborgs landsarkiv. Gamla hotellgäster kan innehålla mycket intressanta saker. Emigranternas Hus är på gång i Göteborg. Det sätter förhoppningsvis igång i höst och ska presentera Göteborgs roll i emigrationen. Emigranternas Hus kommer mycket passande att inrymmas i Tullpackhuset där emigranterna passerade igenom till emigrantbåtarna förr i tiden. Det äldsta emigrantinstitutet finns i Karlstad. Därefter kommer Växjö.

Lars-Göran gav oss tipset att innan man börjar forska ta reda på om det inte redan finns ett arbete gjort på det man är intresserad av. Lars-Göran studerade den regionala demografiska forskningen. Först var det exklusiv emigrationsforskning, sedan blev det även migrationsforskning. Frågor som är bra att ställa när man forskar är: Vad har hänt? Varför gav man sig iväg? Var slog man sig ner? Det blev ofta en kedjeutvandring. Från hembygden utvandrade man till den nya bygden. En och annan kom tillbaka. Andra utvandrade senare.

Forskningsunderlag finns i arkiv, samlingar, register och litteratur. Arkiv och samlingar kan vara av

svenskt och utländskt ursprung, offentliga eller enskilda arkiv. Offentliga arkiv är i regel befolkningsrelaterade eller statistiska. Enskilda arkiv och samlingar är i regel personorienterade och kan antingen vara skriftliga eller muntliga i form av uppteckningar eller intervjuer.

Emigrantdatabaser som finns i Utvandrarnas Hus. Emibas: Grunden är husförhörslängden med anteckning om utflyttning, när och vart. Emiworld: Uppgifter om utvandrare till Tyskland. Immibas Sverige: Uppgifter om invandrare till Sverige. Immibas Danmark: Svenskar som invandrade till Fredriksborgs Amt på Nordsjälland 1875-1900.

År 1868 kulminerade utvandringen när ca 70.000 emigranter utvandrade till Norra Amerika. I utflyttningens längden skulle bara det nya landet anges, inte till vilken stad personerna flyttade. Summariska sammandrag var grunden till den länsvisa statistiken. Anteckningarna i kyrkböcker och SCB täckte utvandringen. År 1869 kom poliskammarmaterialet. Statistik måste då göras även i hamnarna. Emigrationen gick över Oslo, Bergen, Stavanger, Trondheim men även över Danmark. Den viktigaste hamnen var dock Göteborg där järnvägen knöt ihop porten i väster. Huvudagenter representerade rederier i England. De fick dock inte aktivt locka till emigration. Legala kontrakt måste skrivas, där det stod vad som ingick i resan. Man löste biljett hela vägen från hemorten – Göteborg – England – USA. Även prepaid tickets betalade av någon i det nya hemlandet förekom. Bouppteckningar kan ge ledtrådar till slakten i USA. På Ellis Island fanns passagerarmanifest, Passenger lists of arrivals.

Ulf Berggren - ordförande i Föreningen för Smedsläktforskning, erfaren släktforskare och medförfattare till *Finn din släkt*, fortsatte med att berätta om **Udda källor**.

Hur definierar man annorlunda källor?

Det finns ersättningskällor som kan ersätta förstörda kyrkböcker. Ulf har själv arbetat med att rekonstruera kyrkböckerna för Skagershult där kyrkoarkiven brunnit. Mantalslängder är bara ett skelett, där står t.ex. inte namnet på hustrurna. Övriga källor i kyrkoarkiv kan vara kyrkoräkenskaper, konfirmationslängder och kungörelseböcker.

Möjliga ersättningar till kyrkböcker

Charta Sigillata – lysningsskatt 1733-48. Här finns utdrag över vilka par som det lysts för. De finns hos Riksarkivet (i original) och Landsarkivet.

Verifikationer till mantalslängderna, eg. landsboken. Avkortningslängden till mantalslängden med dödsfall under en del av året. De fanns under en längre period än Charta Sigillata. De som hade många barn, sex el-

ler flera, fick skattebefrielse och då fanns alla ogifta barn uppräknade, även de som flyttat hemifrån. Det finns en artikel i Släkt och Hävd 1950 om detta.

Ulf gav exempel på olika handlingar av intresse: Domstolshandlingar. Dödslistor där hustruns namn finns med. Där finns samtliga dödsfall med i hela häradedet. Småprotokoll. Förmynderskapsprotokoll, förmyndaren var ofta en släkting. Lagfartsprotokoll. Inneliggande handlingar. De utgjorde ersättningskällor för domboken i vissa fall. De kan ge fullständigare uppgifter än själva handlingen när det gäller t.ex. släktskap. Lagmansrättens domböcker med överklagade tvister. Där kan finnas små släkttavlor vid tvist om jorden. Dessa finns i två ex, ett hos Riksarkivet, det andra på resp. Landsarkiv. Det kan finnas bruksarkiv och gårdsarkiv. De finns antingen på plats eller är inlämnade till t.ex. Riksarkivet. På NAD-skivan kan man söka efter resp. arkiv. NAD finns även på Riksarkivets hemsida.

Speciella källor för olika yrkesgrupper

Hammarting. De finns hos Bergskollegium (advokatsfiskalsarkivet), samt i ett exemplar hos Riksarkivet. Det är den stora källan för smeder. Hammartinget var en speciell domstol för bergshantering. Där behandlades tvister och kriminella mål. För smeder blev det ofta tvister angående skulder vid flyttningar. Det nya bruket ville kanske inte överta smedens skuld från den gamla arbetsplatsen. Där finns även uppgifter om rymlingar, tvister om kvaliteten på arbetet samt noggranna uppgifter om lärgossar. Man kan även hitta listor över alla bruksanställda, smedlistan. Roterings- och utskrivningslängder för tiden före indelningen finns hos Krigsarkivet.

Bruksarkiv för smeder med bl.a. lönehandlingar

Beväringlängd för lantvärnet, värnplikens föregångare. Där finns uppgifter om var beväringarna kom ifrån och vilket släktnamn de antog. För soldaterna finns det andra serier av rullor än Generalmönstringsrullorna, t.ex. rekryteringslängder. Där kan det stå varifrån soldaten kom och med mer detaljerade uppgifter än enbart landskap. När det gäller tullare finns det tullmaterial om alla tullare hos Riksarkivet i form av personella berättelser som gäller både sjötullen och landstullen. Uppgifter om dem som hade lärt sig läsa och skriva men inte studerat vid universitet finns i gymnasiehandlingar och skolhandlingar. Detta gäller före 1842 innan folkskolan kom. De hade lärt sig läsa och skriva på gymnasierna. Dessa handlingar förvaras hos stadsarkiven.

I skattekällor hittar man mycket av intresse, t.ex. Älvsborgs lösen 1571 och 1610, tiondelängd som var den tidigaste skattelängden och dränglängd hos Riksarkivet.

När det gäller fängelser finns det fånglistor och kyrkböcker där fångarna skrevs in med uppgifter om

föräldrar. Det är en särskilt intressant källa när det gäller tattare eller resande som annars inte kyrkbokfördes. I landskapshandlingar finns inkomster och utgifter för fängelser. Dessa finns hos Riksarkivet. I handlingar om avrättningar kan man hitta bödelns kvitto.

Efter en god lunch och välbehövlig paus fortsatte **Ragnar Fornö** - lärare, tidigare styrelseledamot i Sveriges Släktforskarförbund, med att berättade om **Vad och hur hittar man i domböcker?**

Även hembygdsforskare har nytta av domböcker. De är bra när man inte har några andra källor. I domboken kan man hitta en okänd barnafader. Saköreslängder och böteslängder finner man sist i domboken. Allt som togs upp vid tinget föranledde dock inte böter. I Släkt-historiskt Forum nr 4 1984 finns det en förteckning som bör uppdateras. En del föreningar gör olika utdrag på CD. Se även Förbundets årsbok år 1993 "Skurkar och vanligt folk".

Det finns två exemplar av domböckerna, de renoverade finns i hovrättens arkiv. Alla renoverade domböcker är filmade fram till 1700, från 1701 bara när det finns luckor i domböckerna. Att renovera betyder att renskriva domböckerna. Frälsebönder förekommer inte lika ofta i domböckerna. Det gör däremot de självägande bönderna. Man gick ofta till tinget för att försvara sin heder.

Därefter tog **Margareta Grafström** – etnolog och bl.a. utgivare av *Handskrifter med kulturhistoria*, vid och berättade om **Stormor i Dalom och hennes bror gästgivaren.**

Hon berättade mycket ivrigt och engagerat om sig själv och om Stormor i Dalom, Margareta Säbroensis. Eftersom Margareta Grafströms barn är ättlingar till Stormors bror Stor-Christoffer har hon även intresserat sig för Stormor. Hon har även skrivit boken "Biskopsdottern som inte ville gifta sig" som handlar om en ättling till Stormor. Margareta hade även tagit med sig sin mans anträd i form av en stor tavla i batik. Efter ett tag fick vi besök av Stormor som berättade om sitt liv från barndomen till myndig prostfru i Leksand, gestaltad av Susanne Lysén, klädd i tidstypisk dräkt. I Släkt och Hävd 1954 kan man läsa mer om Buresläkten.

Under söndagen fortsatte föredragen med **Kjell Lindblom** - prisbelönad, mångårig cirkelledare och vallonforskare, som berättade om **Cirkelledaren.**

Det handlade om oss som cirkelledare, hur man planerar och leder en cirkel i släktforskning. Kjell började själv som cirkelledare för tio år sen efter att ha skrivit sina vallonböcker. Det har under åren blivit ca 175 cirklar.

Det krävs en hel del egenskaper för att bli en bra cirkelledare. Naturligtvis måste man ha stor erfarenhet av egen forskning. Färdighet i att läsa tysk stil är

ett måste eftersom en stor del av arbetet som cirkelledare består i att hjälpa till med att tyda skrift. Dessutom måste man vara en god pedagog!

Vilken målsättning har man med cirkeln? Alla deltagare ska starta sin släktforskning och helst fortsätta med den efter cirkelns slut. Alla kanske dock inte har de rätta förutsättningarna. Viktiga egenskaper för en släktforskare är nyfikenhet, envishet, tålmod och samlarmani. Ca 25 % av cirkeldeltagarna fortsätter med släktforskningen, för ca 25 % blir det ingen mer släktforskning efter cirkelns slut och ca 50 % håller på några år och gör sen annat.

Släktforskning kan inte läras i teorin, den måste praktiseras. Problem som nybörjaren kan ställas inför är t.ex. den tyska stilen, gammalstavning, äldre ord och uttryck, kyrkobokslatin, förkortningar. Det finns ännu ingen lista över vanliga förkortningar, men det finns stort behov. En del präster hade egna förkortningar. Skicka gärna in förkortningar med förklaringar som ni har kommit i kontakt med till

gunvor@genealogi.se.

Förutsättningar för att kunna driva en cirkel i släktforskning är bra lokal, bra hjälpmedel som mikrokortläsare, vidiolog, dator med de vanligaste CD-skivorna, Internet och videobandspelare. Studielokalens belägenhet har stor betydelse. Tillgång till arkiv och bibliotek i närområdet är viktigt. I Stockholm finns det tillgång till Arninge, Riksarkivet, Krigsarkivet, Stockholms Stadsarkiv m.fl. På landsbygden finns det oftast bara ett bibliotek att tillgå.

Viktiga faktorer för en lyckad studiecirkel är också gruppens sammansättning, åldersfördelningen, om cirkeln går på dagtid eller kvällstid, fördelningen män-kvinnor. Det är ofta flera kvinnor på nybörjarcirkelarna. På fortsättningscirkelarna är könsfördelning mer jämn. En tidig presentation av deltagarna är viktig. Varna gärna för att det som hittas inte alltid är positivt. Det kan även vara svårt att forska fram något. Kjell hade en gång en kursdeltagare som var rysk judinna från Ukraina med brasiliansk pojkvän.

Det vanliga är att en cirkel tar 24 timmar. Släktforskarnas Hus har intensivkurser över en helg på ca 15 timmar. Kjell har inte haft intensivkurser själv.

Hur bör man lägga upp en cirkel?

En nybörjarcirkel bör bestå av följande avsnitt:

1. Media, 2. Antavla, ansedel, stamtavla, släktforskarprogram, 3. Inköpsställen, riksföreningar, SVAR, Släktforskarnas Hus, Arninge, Kyrkhult, 4. Metodik vid anforskning, 5. Förteckningsplan för kyrkoarkiv, 6. SVAR-pärmar, 7. Någon församling, 8. SCB kyrkboksarkiv, 9. Beställning från SVAR, 10. Kyrkans organisation; först därefter teoriboken *Släktforska Steg för Steg* (en ny version kommer snart), 11. Arkivväsendet, 12. Praktikfall (om förutsättningar finns med lokalt material).

Ta gärna med gruppen till något arkiv en gång, t.ex. till SVAR i Arninge. Kjell lämnar då i huvudsak läshjälp. En extra gång på Arninge ingår inte i kursavgiften utan betalas separat. Besöket brukar ske efter ca 6 lektionstimmar. Detta ger alla möjlighet att släktforska under ordnade förhållanden. Uppföljning efter studiebesöket görs genom praktiska frågor.

En lärobok i handskrift, "Läsebok för släktforskare", används efter ca 15 kurstimmar och tar ca två timmar. Små bokstäver ägnas ca en timme, stora ca en timme.

Sista sammankomsten visar Kjell UR:s program om släktforskning. Blir det några minuter över på en sammankomst tar Kjell fram sina kortlekar med ord och uttryck som är bra att öva på.

En fortsättningscirkel i tre delar kan bestå av följande avsnitt:

1. Teori med *Släktforska Steg för Steg*, 2. Textläsning med hemläxa till nästa gång. Då går det fortare att gå fram med textläsningen, 3. Praktikfall från *Prästens lilla kråka*. Första praktikfallet tas ibland upp redan på nybörjarcirkeln.

Riksskatteverket har skrifter om den svenska folkbokföringens historia och om de svenska skatternas historia. De kan beställas från Riksskatteverket.

Det förekommer även läsarciklar (vänciklar) med mycket erfarna släktforskare som deltagare. Mycket textläsning ingår med egna medtagna texter. Facit kan skickas per e-post efteråt och dokumentet kan skickas med e-post till frånvarande deltagare. Att använda modern teknik underlättar. När man läser och tyder textdokument är det bra att börja med att numrera raderna. Vid översättningen följs radindelningen

Man kan även ha en nätcirkel där man lär sig utnyttja Internet. Detta passar inte så bra för nybörjarciklar. En nätcirkel kan t.ex. ta två gånger tre timmar. Man kommer då bara åt sekundärt material förutom då man använder Genline.

Man kan även starta en projektcirkel med syfte att göra rekonstruktion av t.ex. saknade husförhörlängder. En sådan cirkel ställer stora krav på cirkelledarens förmåga att leda en grupp.

Gruppsykologi

Det är viktigt att skapa en bra stämning i gruppen. Cirkelledaren bör delta i kaffepausen. Ansvaret för kaffet kan delas upp bland deltagarna. Börja gärna varje sammankomst, utom den första, med en frågestund. Cirkelledarens entusiasm är viktig. Även någon av deltagare kan entusiasmera de andra. De andra aktiveras att själva starta sin forskning.

Karl-Ingvar Ångström - lantmätare, ordförande i Midälva Genealogiska Förening, fortsatte med **Källkritik och kvalitet i släktforskning**.

Han berättade om arbetet med Släktforskarförbundets kvalitetsutredning *Kvalitet inom släktforskningen* som sammanställts av Gunå Haskå, Annika Otfors och

Bodil Persson. Den kan köpas från Förbundet eller hämtas hem från Rötter, www.genealogi.se/forbund/pdf/kvalutr.pdf

Därefter berättade **Peter Wallenskog**, VD för Genline AB, om **Kyrkböcker på nätet**.

Peter är ofta med på möten hos olika släktforskarföreningar. Genline lägger in originalbilder från mikrofilmer på en server. Genline finns att tillgå på många bibliotek. Ett hundratal bibliotek är kunder, men det finns över 2000 i landet. Tillgängligheten har ökat enormt. Många börjar släktforska för att det finns möjligheter på nätet. Den äldsta kunden är 97 år, men många yngre abonnenter.

Idén att få tillgång till kyrkböckerna på Internet kom för tio år sen när några släktforskare flera gånger förgäves åkte den långa vägen till huvudbiblioteket i Järpen för att forska. Antingen hade de beställda mikrofilmerna inte kommit eller också fick de fel kort. Det tog sju år att utveckla tekniken att scanna in det första länet som var Kalmar. Andra länet, Östergötland, tog sex månader, Värmland tog tre månader. Nu är sex län färdiga. Bara det som är mikrofilm scannas in och läggs ut. Senare kommer även de originalböcker som inte är filmade att scannas in. Malmö län är påbörjat.

Ladda gärna hem programvaran Family Finder från Genlines hemsida, www.genline.se och pröva tjänsten gratis. Den hittas under rubriken Komma igång. Det går hyfsat med modem, men ADSL och bredband går mycket snabbare.

Karl-Ingvar Ångström återkom, denna gång med att berätta om **Kartor i släktforskningen**.

Släktforskning och hembygdsforskning hör ihop.

Vad kan man få ut av en karta?

Karl-Ingvar tog exempel från Borgsjö där kyrkböckerna har rekonstruerats. Pilgrimsleder och gamla kartor är bra underlag.

Det finns tre exemplar av lantmäteriakterna. I Gävle finns renovationsexemplar (avritade), "original". I Härnösand finns det konceptexemplar, "kladd"

I släktforskarprogrammet DISGEN har Karl-Ingvar lagt in kartor i stället för "porträtt" för personer. Även namnteckningar, bomärken, möbler etc. kan läggas in. Han använder ArkView, ett GIS-program, där man kan bygga upp kartsystem där uppgifter knyts till kartan.

Vad kan man hitta i lantmäterihandlingar?

Var bonden Nils Nilsson bodde, eller torparen Per Persson. Vägsystem. Namn på ägor. Beskrivning av byggnader (som flyttats). Sågar, kvarnar. Fäbodlar. Bomärken och originalunderskrifter.

De första lantmätarna fanns i Säbro, Ångermanland.

Lite lantmäterihistoria: Ekonomisk kartläggning på 1600-talet. Uppmätning av vägar på 16-1700-talet. Storskifte från 1750-talet. Enskifte 1800-1827. Laga skifte från 1828.

Sekundära lantmäteriförrättningar: Hemmansklyvning. Ägostyckning. Avsöndring. Storskifte: Det finns många handlingar till laga skiftet.

Dagen avslutades med tre mer tekniskt inriktade föredrag under rubriken **Släktforskning är mer än kyrkböcker**.

Sten-Sture Tersmeden, DIS, inledde med att prata om **Släktforskarprogram och digitala hjälpmedel**.

Han använde programmet MindManager Smart, ett mindmapping-program, för att illustrera detta. Delta-garna fick några utskriftar från programmet som visade olika vägar som släktforskningen kan ta. Ett nytt begrepp var **Tredje generationens släktforskning**. Före 1950 måste man bedriva källforskning på plats eller åka till olika arkiv. Efter 1950 kom möjligheterna att forska med hjälp av mikrofilm och microfiche. Efter 1990, i PC-åldern, tar man hjälp av Internet, CD-skivor. Hur blir fjärde generationens släktforskning???

Hur hanterar man informationsfloden av t.ex. CD-skivor? DIS har t.ex. ca 75 olika CD-titlar på sin hemsida, www.dis.se. På adressen genealogy.com finns det 350 titlar.

Vem har råd att släktforska? Det kostar att släktforska om man ska köpa CD-skivor och abonnera på online-baser som Arkion, Genline och digitala forskarsalen. Medlemskap i olika föreningar kostar. Så även resor till de olika arkiven.

Är det kvalitet eller kvantitet på de olika registren? Kontrollera alltid sekundärkällor! Internet ger dig svar men också problem. Är 1900-talsforskningen lättare eller svårare? Det finns för stor mångfald av register.

Släktforskning är vanebildande och beroendeframkallande!

Anders Eriksson, DIS, fortsatte med att prata om **databasuppbyggnad**.

Tekniska aspekter

Databasmodell, databasmotor, databasplattform och normalfall finns bakom ett redan färdigt dataprogram.

Icke tekniska aspekter

För vem släktforskar man? Vem är läsare av eller användare av det som har matats in? Jag själv, men även släktingar etc. När man publicerar på Internet blir alla läsare. Hur lång är databasens förväntade livslängd? Hur länge ska den gälla? Min egen återstående livslängd är ca 30-50 år. Databasens förväntade storlek? Mängden händelser? Det blir i genomsnitt ca fem händelser per person. Gör rätt med en gång vid inmatningen för att undvika dubbelarbete! Hur anger man bäst källorna?

Jan Malmstedt, Ord & IT, avslutade med att prata om **skanning av bilder och dokument**.

Jan håller på med släkt- och hembygdsforskning i bild. Han skriver dessutom i Veteranposten, SPP:s medlemstidning. Han kom med en mängd goda råd.

Samla gärna släktfoton i en pärm med släktbilder. Glöm inte att skriva på baksidan vilka personerna är och vad bilderna föreställer! Bearbeta de digitala bilderna genom att retuschera eller behandla bilderna i ett bildbehandlingsprogram. Gör gärna ett bildspel och visa i datorn. Dela gärna på jobbet med datorkunniga barn och barnbarn. Samla även fakta om släkten i husförhörslängder och mantalslängder. Surfa in och titta på släktforsksidor på Internet. Nättidningen Rötter har en porträttdatabas som växer varje dag. Tavlor med släktingar kan fotograferas eller scannas in. Skapa bilddatabas med hembygdsbilder. Ta kontakt med olika hembygdsföreningar. Försök hitta gåramålningar och flygfoton över bygden.

I offentliga databaser, hos t.ex. läns museer, kan man hitta mycket intressant material. Jan tipsade bl.a. om Västerbottens museum, Arkion med folkräkningar på Internet, fängelsearkiv, Stockholms borgargille, Nordiska museets bildbyrå, Riksarkivet, kartor hos lantmäteriet där man kan söka kostnadsfritt, Krigsarkivet, bildarkivet Gällivare, Vimmerbybilder, fri sökning på Internet. Spara ner intressanta bilder från nätet (högerklicka på bilden och välj Spara bild som). Allt kan dock inte nås på Internet. Kungliga Biblioteket (KB), Statens porträttsamling och Riksantikvarieämbetet får man besöka på plats. Glöm inte den egna hemortens bibliotek, lokala släktforskarföreningar, Länsstyrelsen, offentliga och privata bildarkiv, tidningarnas bildarkiv, olika organisationers bildarkiv, Riksarkivet med passregister, körkortsregister och fängelsearkiv.

Intervjua släktingar och vänner till familjen. Rädda släktfoton! Släkten är viktigast! Tyvärr är baksidorna på foton ofta tomma.

Tekniska hjälpmedel som är bra att ha är scanner, dator, bildbehandlingsprogram och kamera - gärna digital. Scannern bör vara av god kvalitet med hög upp-

lösning och med ett bra bildbehandlingsprogram. Brev och bouppteckningar kan scannas in. Fixa till dem i ett bildbehandlingsprogram. Enligt Jan är det bästa och billigaste bildbehandlingsprogrammet just nu Adobe Photoshop Elements som kostar ca 1000 kr. Presentera gärna släkten i en släktpärm gjord i Word med infogade bilder. Glöm inte texterna, gör dem korta, klara och roliga. Gör ett bildspel i Power Point. Lägg upp ett fotoalbum på hemsidan på Internet. Gör en släktbok. Man kan utgå från något släktforskningsprogram. Boken kan sen tryckas hos ett Print on demand-tryckeri. Sätt upp släkten på väggen i form av tavlor. Lagring av materialet med många bilder i datorn kräver en stor hårddisk. Säkerhetskopiera materialet tre gånger och förvara kopiorna på olika ställen!

Råd för scanning, använd bästa möjliga original, rätt dokumentförstoring, rätt upplösning samt ett filformat som håller. Jobba inte på originalet, utan på en arbetskopia. Bildbehandla. Gör gråskala på gulnande bilder, justera färgerna, öka skärpan, räta upp sneda bilder och retuschera.

Jag hade förmånen att få vara med på cirkelledarkursen 1997 och det var roligt att jämföra då och nu. Då var det nio deltagare, tre föreläsare plus Elisabeth Thorsell som ledde kursen, samt undertecknad som skrev mötesanteckningar. Vi fick ett digert material utdelat 1997. Under åren emellan gjordes flera försök att ordna nya kurser men de ställdes in pga. för få anmälningar. Nu var det 65 kursdeltagare, tio föreläsare samt Gunvor, som ledde det hela mycket effektivt med hjälp av en jättestor äggklocka som obarmhärtigt ringde när det var dags att ta rast.

Det allmänna omdömet om cirkelledarkursen var att den var mycket trevlig, innehållsrik och framför allt välorganiserad. Ett stort tack till Gunvor som gjorde kursen möjlig!

Marianne Munktell

*I denna ljuva sommartid...
hälsar vi på de gamla i släkten
och alla nyfunna!*